

Tweemaal Van Gogh

Het postzegeljaar 2003 begon op 2 januari met de uitgifte van een aantal Van Gogh-postzegels (NVPH 2139-2151). Het bekendste daarvan is het zegeltje € 0,39 'Zelfportret met strohoed'. In de Speciale Catalogus van de NVPH kreeg dit zegeltje het nummer 2139, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen 2139a (met een fosforbalk in de vorm van een I) en 2139b (met een fosforbalk in de vorm van een L). Het prijsverschil tussen beide varianten is aanzienlijk, zeker bij ongebruikte velletjes van 10 stuks: 8 euro tegenover 30 euro (afb. 1).

Wat de catalogus niet vertelt

De NVPH-catalogus beschrijft de varianten van de zegel en voorziet die van een prijs. Maar hoe zijn die varianten ontstaan? We mogen toch aannemen dat PostNL ze bewust heeft laten vervaardigen?

We nemen het boek 'In de ban van UV-licht, merktekens en codestreepjes' ter hand. In het artikel 'Een L-balk op de Van Gogh-postzegels, waarom eigenlijk?' van auteur Eddie Ijspeerd vinden we het antwoord op onze vragen. Het heeft te maken met problemen in de automatische postverwerking

Fosforbalk: herkenningsteken

De fosforbalk op postzegels heeft een functie in de postverwerking. Hij zorgt ervoor dat de postzegel op een brief voor de stempelmachine 'zichtbaar' is, zodat het poststempel op de juiste plaats terechtkomt. Als de stempelmachine geen postzegel 'ziet', wordt de brief niet gestempeld. Hij wordt uit de machine geworpen en moet handmatig verder verwerkt worden.

Alle moderne Nederlandse postzegels zijn voorzien van een fosforbalk, ook de Van Gogh-postzegels. Ijspeerd

weet te melden dat de eerste oplagen van postzegel een fosforbalk hadden aan de linkerzijde (NVPH 2139a) en latere oplagen een L-vormige balk over de linker- en onderzijde (NVPH 2139b). En hij vertelt waarom dat zo is.

Dwarsplakkers

Brieven met postzegel NVPH 2139a bleken door de stempelmachines massaal uitgeworpen te worden, alsof er geen postzegel opgeplakt was. Maar er zat toch een postzegel op, en die had toch een fosforbalk? Nou en of! Maar die fosforbalk werd door de stempelmachine niet gezien.

Na wat speurwerk vond men de oorzaak: veel afzenders plakten de postzegel niet rechtstaand op hun post, maar dwars. Vermoedelijk had dat te maken met de positie van het woord 'NEDERLAND' de zegel: wie dat horizontaal leesbaar op de post wil zien,

Afbeelding 1: velletjes met I-vormige en met L-vormige fosforbalk (onder UV-licht)

kantelt de zegel een kwartslag. Het portret van Van Gogh ligt dan op zijn kant en de fosforbalk bevindt zich in een liggende positie in plaats van een staande (afb. 2).

Technisch

Eddie Ijspeerd legt uit waarom juist die liggende fosforbalk door de machine niet gezien werd. Dat is een technisch verhaal, dat u in zijn artikel kunt nalezen. Bij rechtgeplakte zegels, met een staande fosforbalk, was er geen probleem.

Nu men dit wist, was de oplossing simpel. Met een L-vormige fosforbalk maakt het niet meer uit hoe men de postzegel plakt: rechtop, kopstaand, linksom of rechtsom, één van beide poten van de L staat altijd rechtop en wordt dus door de stempelmachine gezien.

Conclusie

De varianten van de Van Goghzegel uit 2003 zijn niet toevallig ontstaan. Omdat de oorspronkelijke fosforbalk problemen opleverde in de automatische postverwerking, werd een nieuwe fosforbalk geïntroduceerd. Dat verhaal leest u niet in de NVPH-catalogus.

En het prijsverschil tussen de varianten? De meest verzamelaars hebben de postzegel € 0,39 'Zelfportret met strohoed' in januari 2003 meteen gekocht en bezitten dus exemplaren van 2139a. De latere oplage 2139b is door velen niet (h)erkend als een nieuwe zegel en dus niet aangeschaft. Pas later ontdekten zij wat ze misten.

Jacques Spijkerman

Afbeelding 2; NVPH 2138a rechtstaand en dwars geplakt

Een al dan niet gebruikte envelop, al dan niet voorzien van een postzegel, is te ontdekken in "Het feest der liefde" (1995) van Ronald Giphart:

'De familie Domecq zal de geleden schade binnen tien minuten per envelop vergoeden, en daarnaast ook al onze roomijsservice en gesprekken naar Nederland betalen.' (blz. 65)

Kader Abdolah gebruikt in het Boekenweekgeschenk van 2011, "De Kraai", hetzelfde motief:

'Ik haalde een envelop onder mijn kleding vandaan. In het licht van de koplamp van zijn motor telde hij de bankbiljetten. Tweeduizend dollar. Hij stopte de envelop in zijn binnenzak.' (blz.56/57)

Een envelop als portemonnee of geldbeurs.

Op 18-19-20 maart 2021

